

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту
Кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б. Жильцов
“ 12 ” “ 01 ” 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Прикладні технології: Безпека
життєдіяльності у фізичному вихованні та
спорті**
Для студентів

Спеціальності: 017 – Фізична культура і спорт

Освітнього рівня: другий (магістерський) рівень вищої освіти

Освітньої програми: 017.00.01 – Фізичне виховання

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 3058/21
 (підпис) (прізвище, ініціали)
« 21 » 2021 р.

Київ – 2021

Розробники:

Омері І. Д. кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри, кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології.

Викладачі:

Омері І. Д. кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри, кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології

Протокол від 12.01.2021 р. № 1

Завідувач кафедри (В.М.Савченко)
(підпис)

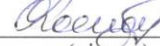
Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми (керівником проектної групи)

___ . ___ . 2021 р.

Гарант освітньо-професійної програми (Р.О. Сушко)
(керівник проектної групи) _____ (підпис)

Робочу програму перевірено

___ . ___ . 2020 р.

Заступник директора/декана (О.С. Комоцька)
(підпис)

Проланговано :

На 20 10 / 20 21 н.р. (Савченко В.М.) « 12 » 01 20 21 р., протокол № 1
(підпис) (ПІБ)

На 20 ___ / 20 ___ н.р. _____ (_____) « ___ » 20 ___ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

На 20 ___ / 20 ___ н.р. _____ (_____) « ___ » 20 ___ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

На 20 ___ / 20 ___ н.р. _____ (_____) « ___ » 20 ___ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

На 20 ___ / 20 ___ н.р. _____ (_____) « ___ » 20 ___ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	2/60	
Курс	5	
Семестр	10	
Кількість модулів	1	
Обсяг кредитів	2	
Обсяг годин, в тому числі:	60	
Аудиторні	16	
Модульний контроль	4	
Самостійна робота	40	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – сформувати у майбутніх фахівців (магістрів) уміння та компетенції для забезпечення ефективної безпеки життєдіяльності та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у фізичному вихованні та спорті.

Завдання дисципліни:

1. Вивчення впливу на людину небезпечних та шкідливих факторів виробничої сфери;
2. Засвоєння граничнодопустимих санітарних норм і способів їх виміру;
3. З'ясування технічних й організаційних засобів для ліквідації чи зменшення рівня небезпечних і шкідливих виробничих факторів;
4. Вивчення засобів індивідуального й колективного захисту.

Загальні компетентності:

- ЗК-1. Здатність діяти соціально відповідально.
 ЗК-3. Здатність працювати в команді.
 ЗК-7. Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій; здатність до управління якістю роботи, що виконується.

Фахові компетентності спеціальності:

ФК-1. Здатність здійснювати прогностичні, планувально-організаційні функції в фізичному вихованні та спорті.

ФК-3. Здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності в фізичному вихованні та спорті.

ФК-10. Здатність здійснювати організаційно-фінансове планування, а також управління та контроль за фінансово-господарською діяльністю у фізичному вихованні та спорті.

3. Результати навчання за дисципліною

1. знати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах;
2. вміти поставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях;
3. знати механізм надання допомоги та консультації працівників з практичних питань безпеки праці;
4. вміти контролювати виконання вимог охорони праці в організації.

ПРН-2. Знати нормативно-правові документи, що регламентують діяльність профільних закладів; напрями діяльності (адміністративна, методична, контролююча, проектна, освітня, виховна, фінансово-господарська тощо) директора (завідувача), його функціональні обов'язки; права і обов'язки суб'єктів процесу; принципи адміністрування та управління.

ПРН-4. Здійснювати моніторингову діяльність у галузі фізичного виховання та спорту.

ПРН-7. Забезпечувати організацію освітнього процесу з урахуванням принципів дидактики.

ПРН-8. Здійснювати адміністративно-управлінську діяльність директора установи.

ПРН-9. Здійснювати партнерську взаємодію з різними соціальними інститутами, педагогічний патронаж.

ПРН-15. Попереджувати та вирішувати конфліктні ситуації в процесі управління профільними закладами.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ							
Тема 1. Теоретичні основи дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті». Терміни та визначення основних понять.	18	4	4				10
Тема 2. Законодавча та нормативна база України про безпеку життєдіяльності. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.	14	2	2				10
Тема 3. Загальні положення техніки безпеки на спортивних заняттях	24	2	2				20
Модульний контроль	4						
Разом	60						40
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	60	8	8				40

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ

Лекція 1-2. Теоретичні основи дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті». Терміни та визначення основних понять.

Основні питання / ключові слова: Соціальні передумови виникнення дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті». Характеристика основних понять дисципліни. Поняття «безпека», «небезпека», «ризик», «небезпечний та шкідливий виробничий фактор». Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).

Семінар 1. Теоретичні основи дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті».

Основні питання / ключові слова: безпека, небезпека, ризик, небезпечний та шкідливий виробничий фактор, виробничий травматизм, виробнича травма.

Рекомендована література

1. Демиденко Г. П. Безпека життєдіяльності: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Національний технічний ун-т України Київський політехнічний ін-т. — К.: НТУУ КПІ, 2008. — 300с.
2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, В.М. Пічі. — Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ-2000". — 2002. — 328 с.
3. Нормативно-правова база / Матеріали Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України // Електронний ресурс. — Сайт МОНМСУ, режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
4. Ремзі І. В. Пошук шляхів і засобів удосконалення фізичного виховання у профорієнтованій школі. / Слобожанський наук.-спорт. вісник. Вип. 6 – X.: ХДАФК, 2003. — с. 169-173.
5. Ремзі І. В. Інтегративні властивості професійно-прикладної фізичної підготовки. / Наук. зап. каф. педаг. ХНУ. Вип. XI. — X.: Основа, 2004. — с. 169-176.
6. Русанов М. Г. Безпека життєдіяльності студентської молоді у процесі фізичного виховання: навчально-методичний посібник / Русанов М. Г. — X.: Цифрапінт, 2012. — 181с.

Семінар 2. Актуальність проблем безпеки життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті на сучасному етапі

Основні питання / ключові слова: безпека, небезпека, нещасний випадок на виробництві, робоче місце, виробнича санітарія, гігієна праці, професійне захворювання.

Рекомендована література

1. Демиденко Г. П. Безпека життєдіяльності: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Національний технічний ун-т України Київський політехнічний ін-т. — К.: НТУУ КПІ, 2008. — 300с.
2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, В.М. Пічі. — Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ-2000". — 2002. — 328 с.
3. Нормативно-правова база / Матеріали Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України // Електронний ресурс. — Сайт МОНМСУ, режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
4. Ремзі І. В. Пошук шляхів і засобів удосконалення фізичного виховання у профорієнтованій школі. / Слобожанський наук.-спорт. вісник. Вип. 6 – X.: ХДАФК, 2003. — с. 169-173.
5. Ремзі І. В. Інтегративні властивості професійно-прикладної фізичної підготовки. / Наук. зап. каф. педаг. ХНУ. Вип. XI. — X.: Основа, 2004. — с. 169-176.

6. Русанов М. Г. Безпека життєдіяльності студентської молоді у процесі фізичного виховання: навчально-методичний посібник / Русанов М. Г. – Х.: Цифрапінт, 2012. – 181с.

Лекція 3. Законодавча та нормативна база України про безпеку життєдіяльності. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.

Основні питання / ключові слова: Загальні положення та визначення. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків. Обставини, за яких проводиться розслідування. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруень на виробництві.

Семінар 3. Законодавча та нормативна база України про безпеку життєдіяльності.

Основні питання / ключові слова: міжгалузеві та галузеві акти з охорони праці та безпеки життєдіяльності, колективний договір, контроль за охороною праці, адміністративна, дисциплінарна, кримінальна відповідальність.

Рекомендована література

1. Вища освіта в Україні: нормативно - правове регулювання / [за заг. ред. М.Ф. Степка, Л.М. Горбунової]. - К. : ФОРУМ , 2008 .- Т.1.
2. Вища освіта в Україні: нормативно - правове регулювання / [за заг. ред. М.Ф. Степка, Л.М. Горбунової]. - К. : ФОРУМ , 2008 .- Т.2.
3. Економіка праці : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.П. Червінська ; МОН України, КНЕУ ім. В. Гетьмана. - Київ : ЦУЛ , 2010 .- 288 с .
4. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, Центр моніторингу столич. освіти - Київ : [Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка] , 2009 .- 195 с.
5. Основи охорони праці / В.Ц. Жидецький, В.С.Джигирей, О.В.Мельников. - Львів : Афіша , 1999 .- 348с.

Основи охорони праці / За ред. М.П.Гандзюка. - К. : Каравела , 2003 .- 408с .

Лекція 4. Загальні положення техніки безпеки на спортивних заняттях

Основні питання / ключові слова: Листок здоров'я, індивідуальні особливості фізичного розвитку, розподіл учнів на групи для занять фізичною культурою, методи діагностики функціонального стану серцево-судинної системи дітей шкільного віку, техніка безпека під час занять спортом.

Семінар 4. Загальні положення техніки безпеки на спортивних заняттях

Основні питання / ключові слова: Листок здоров'я, індивідуальні особливості фізичного розвитку, методи діагностики функціонального стану серцево-судинної системи дітей шкільного віку, техніка безпека під час занять спортом.

Рекомендована література

1. Демиденко Г. П. Безпека життєдіяльності: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Національний технічний ун-т України Київський політехнічний ін-т. —

К.: НТУУ КПІ, 2008. — 300с.

2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ-2000". – 2002. – 328 с.

3. Нормативно-правова база / Матеріали Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України // Електронний ресурс. – Сайт МОНМСУ, режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

4. Ремзі І. В. Пошук шляхів і засобів удосконалення фізичного виховання у профорієнтованій школі. / Слобожанський наук.-спорт. вісник. Вип. 6 – Х.: ХДАФК, 2003. – с. 169-173.

5. Ремзі І. В. Інтегративні властивості професійно-прикладної фізичної підготовки. / Наук. зап. каф. педаг. ХНУ. Вип. XI. – Х.: Основа, 2004. – с. 169-176.

6. Русанов М. Г. Безпека життєдіяльності студентської молоді у процесі фізичного виховання: навчально-методичний посібник / Русанов М. Г. – Х.: Цифрапінт, 2012. – 181с.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Модуль 1	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4
Відвідування семінарських занять	1	4	4
Робота на семінарському занятті	10	4	40
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20
Виконання модульної роботи	25	2	50
Разом			118
Максимальна кількість балів : 118			
Розрахунок коефіцієнта : $118 / 100 = 1,18$			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Змістовий модуль теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ (40 годин)		

Теоретичні основи дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті».	Поточний	5
Терміни та визначення основних понять.	Поточний	5
Законодавча та нормативна база України про безпеку життєдіяльності.	Поточний	5
Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві	Поточний	5
Всього: 40 годин		20

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання
Форма контролю — модульне письмове тестування.

Критерії оцінювання модульного письмове тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	24 - 25
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	21 - 23
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	18 – 20
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	13 – 17
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	10 -13
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	6 – 9
Незадовільно	1-5

<i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	
---	--

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання
Форма контролю — залік.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	90-100
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	82-89
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	75-81
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	69-74
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	60-68
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	35-59
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-34

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 60 год.: лекції - 8 год., семінар. заняття - 8 год., самостійна робота - 40 год., модульн. контроль - 4 год., залік

Модулі	ЗМ 1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ САНИТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ (118 балів)		
Лекції	1-2	3	4
Теми лекцій	Теоретичні основи дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті». Терміни та визначення основних понять.	Законодавча та нормативна база України про безпеку життєдіяльності. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.	Загальні положення техніки безпеки на спортивних заняттях
Лекції, відвід. (бали)	2	1	1
Семінарські заняття	1-2	3	4
Теми семінарських занять	Теоретичні основи дисципліни «Безпека життєдіяльності у фізичному вихованні та спорті». Терміни та визначення основних понять.	Законодавча та нормативна база України про безпеку життєдіяльності. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.	Загальні положення техніки безпеки на спортивних заняттях
Робота на семінарі +відвід. (бали)	20+2	10+1	10+1
Самост. роб, (бали)	5+5 балів		5+5 балів
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота №1 (25 балів)		Мод. контр. робота №2 (25 балів)
Підсум. контроль	Залік		

8. Рекомендовані джерела

Основна:

1. Державна цільова соціальна програма забезпечення пожежної безпеки на 2012-2015 роки : затверджено постановою КМ України від 27 червня 2012 р. № 590 // Офіційний вісник України.- 2012. - N 50. - С. 445-469.
2. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : постанова КМ України від 30 листопада 2011 р. № 1232 // Офіційний вісник України. - 2011. - N 94. - С. 64 ; Охорона праці ; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2012. - № 1. - С. 8-59.
3. Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства охорони здоров'я до парламентських слухань на тему : "Про стан промислової безпеки та охорони праці", що відбулися 17 лист. 2010 року // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2011. - № 1. - С. 26-51.
4. Конвенція № 155 1981 року про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище : Дата підписання: 22.06.1981; Дата ратифікації Україною: 02.22.2011; Дата набрання чинності для України: 04.01.2013// Офіційний вісник України. - 2013. - N 5. - С. 204-209.
5. Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці: затверджено постановою Мін. праці України від 01.09.1992 № 41 // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2011. - № 10. - С. 33-43.
6. Нові нормативні акти у сфері охорони праці // Довідник спеціаліста з охорони праці. - 2012. - N 3. - С. 4-7; № 4. – С. 6-9.
7. Охорона праці в галузі освіти [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Б. Смирнитська, Р. М. Тріщ, С. М. Артюх. - Харків : Світ Книг, 2015. - 387 с.
8. Пістун, А. І. Охорона праці в галузі освіти (фізична культура і спорт) [Текст] : навчальний посібник / А. І. Пістун, І. П. Пістун, Н. П. Тубальцева. - Суми : Університетська книга, 2010. - 443 с.
9. Пістун, І. П. Охорона праці в галузі освіти [Текст] : навчальний посібник / І. П. Пістун, Ю. В. Кіт, Л. А. Катренко. - 3-є вид. перероб. і допов. - Суми : Університетська книга, 2015. - 395 с.
10. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці :затверджено постановою КМ України від 1 серп. 1992 р. № 442 // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2011. - № 10. - С. 32-33.
11. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : роз'яснення Держгірпромнагляду України // Охорона праці; На допомогу спеціалісту з охорони праці. - 2012. - № 4. - С. 52-63.

Додаткова:

1. Закон України «Про охорону праці» - К. Відомості Верховної Ради України № 49 ст. 668, 1992.-20. Нова редакція Закону від 21.11.02.
2. Конституція України. К., 1996. – 108с.
3. Положення про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Пост. Каб. Мін. України 21 серпня 2001 р. № 1094.

4. ДНАОП 0.00-4.12-99. Типове положення про навчання з питань охорони праці.
5. Санітарні норми мікроклімату робочих приміщень. Державні санітарні норми. ДСН 3.3.6.042-99 МОЗ Головне санітарно-епідеміологічне управління. Постанова № 42 від 01.12.99.
6. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”. Пост. Каб. Мін. № 1105 від 23.09.99.
7. Бабічев В.В., Сорокін Г.Ф. Охорона праці та техніка безпеки. К., 1996. – 224с.